

I. Rendszerező Irodalmi Jegyzet (Adyig)

A könnyebb átláthatóság kedvéért korszakonként és szerzőnként haladunk. A **csillaggal jelölt (*) szerzők** számítanak a legfontosabb, "életműves" szerzőknek, akiknél az évszámokat is tudni kell.

A magyar középkor irodalma

- **Főbb emlékek:**
  - **Halotti Beszéd és Könyörgés** (kb. 1200): Az első összefüggő magyar nyelvű szövegemlék.
  - **Ómagyar Mária-siralom** (kb. 1300): Az első fennmaradt magyar nyelvű vers.
- **Memoriter (Halotti Beszéd):**
Látjátok feleim, szümtökkel, mik vogymuk: / por és hamu vogymuk.
- **Memoriter (Ómagyar Mária-siralom):**
Volék sirolm tudotlon. / Sirolmol es züntelen / volék.

A reneszánsz irodalma

Janus Pannonius

- **Stílusirányzat:** Reneszánsz, humanizmus
- **Jelentős művek:**
  1. *Pannónia dicsérete* (epigramma)
  2. *Egy dunántúli mandulafáról* (elégia)
  3. *A saját lelkéhez* (elégia/himnusz)

*Balassi Bálint (1554, Zólyom – 1594, Esztergom)

- **Stílusirányzat:** Reneszánsz (manierista jegyekkel)
- **Jelentős művek:**
  1. *Hogy júliára talál, így köszöne neki* (szerelmes vers, Júlia-ciklus)
  2. *Egy katonaének* (vitézi ének / "énekelhető vers")
  3. *Adj már csendességet...* (istenes vers)

A barokk irodalma

*Zrínyi Miklós (1620, Csáktornya – 1664, Csáktornya)

- **Stílusirányzat:** Barokk
- **Jelentős művek:**
  1. *Szigeti veszedelem* (barokk eposz)
  2. *Az török áfium ellen való orvosság* (röpirat / publicisztikai írás)
  3. *Vitéz hadnagy* (prózai mű, elmélkedés)

A felvilágosodás és klasszicizmus irodalma

Bessenyei György

- **Stílusirányzat:** Felvilágosodás (a "testőr-író")
- **Jelentős művek:**

1. *Ágis tragédiája* (dráma, klasszicista)
2. *Magyarság* (röpirat)
3. *A filozófus* (regény)

*Csokonai Vitéz Mihály (1773, Debrecen – 1805, Debrecen)

- **Stílusirányzat:** Stíluszintézis (felvilágosodás, klasszicizmus, szentimentalizmus, rokokó)
- **Jelentős művek:**
  1. *A Reményhez* (elégia / óda)
  2. *Dorottya...* (komikus eposz / vígeposz)
  3. *Az estve* (filozófiai költemény)
- **Memoriter (A Reményhez):**
Földiekkel játszó / Égi tünemény, / Istenségnek látszó / Csalfa, vak Remény!

Berzsenyi Dániel

- **Stílusirányzat:** Klasszicizmus (szentimentalista és romantikus jegyekkel)
- **Jelentős művek:**
  1. *A közelítő tél* (elégia)
  2. *A magyarokhoz I.* (óda)
  3. *Osztályrészem* (elégia / bölcséleti költemény)
- **Memoriter (A közelítő tél):**
Hervad már ligetünk, s díszei hullanak, / Tarlott göndörTarlott száraz bokrai közt / Zúg az északi szél.

A reformkor és a romantika irodalma

Katona József

- **Stílusirányzat:** Romantika (klasszicista szerkesztéssel)
- **Jelentős művek:**
  1. *Bánk bán* (tragédia)
  2. (Fő műve a *Bánk bán*, a többi kevésbé jelentős az érettségin)

*Kölcsey Ferenc (1790, Sződmeteter – 1838, Szatmárcseke)

- **Stílusirányzat:** Romantika (klasszicista és szentimentális jegyekkel)
- **Jelentős művek:**
  1. *Himnusz* (himnusz / óda)
  2. *Zrínyi dala* (elégia / óda)
  3. *Parainesis Kölcsey Kálmánhoz* (próza, intelem)
- **Memoriter (Himnusz):**
Isten, áldd meg a magyart / Jó kedvvel, bőséggel, / Nyújts feléje védő kart, / Ha küzd ellenséggel;

*Vörösmarty Mihály (1800, Kápolnásnyék – 1855, Pest)

- **Stílusirányzat:** Romantika
- **Jelentős művek:**
  1. *Szózat* (óda / himnusz)
  2. *Csongor és Tünde* (drámai költemény / tündérajáték)

3. *A vén cigány* (rapszódia)

- **Memoriter (Szózat):**

Hazádnak rendületlenül / Légy híve, oh magyar; / Bölcsődtől kezdve sírodnál / E föld
emel s takar.

*Petőfi Sándor (1823, Kiskőrös – 1849, Segesvár v. Fehéregyháza)

- **Stílusirányzat:** Romantika (népiesség)

- **Jelentős művek:**

1. *János vitéz* (elbeszélő költemény / tündérmese)
2. *Nemzeti dal* (dal / rapszódia)
3. Szeptember végén (elégia)

(Továbbiak: Az apostol, A XIX. század költői, Felhők ciklus)

- **Memoriter (Nemzeti dal):**

Talpra magyar, hí a haza! / Itt az idő, most vagy soha! / Rabok legyünk vagy
szabadok? / Ez a kérdés, válaszatok!

*Arany János (1817, Nagyszalonta – 1882, Budapest)

- **Stílusirányzat:** Romantika (népiesség), realizmusba hajló

- **Jelentős művek:**

1. *Toldi* (elbeszélő költemény)
2. *A walesi bárdok* (ballada)
3. Epilógus (elégia / ars poetica)

(Továbbiak: Buda halála, Őszikék ciklus)

- **Memoriter (Toldi, Előhang):**

Ég a napmelegtől a kopár szík sarja, / Tikkadt szöcskenyáj legelészik rajta;

Madách Imre

- **Stílusirányzat:** Romantika (filozófiai mélységgel)

- **Jelentős művek:**

1. *Az ember tragédiája* (drámai költemény / emberiségköltemény)
2. (Fő műve ez, a többi kevésbé jelentős az érettségén)

- **Memoriter (Az ember tragédiája, Az Úr szavai):**

Mondottam, ember: küzdj és bízva bízzál!

A regény virágkora (Romantika és Realizmus)

*Jókai Mór (1825, Komárom – 1904, Budapest)

- **Stílusirányzat:** Romantika (a regényírásban)

- **Jelentős művek:**

1. *Az arany ember* (regény)
2. *A kőszívű ember fiai* (regény)
3. *Egy magyar nábob* (regény)

*Mikszáth Kálmán (1847, Szekelbánya – 1910, Budapest)

- **Stílusirányzat:** Realizmus (romantikus elemekkel, anekdotikus stílus)

- **Jelentős művek:**

1. *Szent Péter esernyője* (regény)

2. *Beszterce ostroma* (regény)
3. *A jó palócok / Tót atyafiak* (novellaciklusok)

II. A Helyes Novellaelemzés Lépései

Amikor egy novellát (vagy bármilyen epikai művet) elemzel, érdemes az alábbi szempontsor szerint haladni:

1. **Bevezetés (Szerző és kontextus):**
  - Ki írta? Mikor? Melyik korszakában?
  - Milyen történelmi/irodalmi háttérrel rendelkezik a mű?
2. **A mű címe és témája:**
  - Mit jelent a cím? (Szó szerinti? Szimbolikus? Utal-e valamire?)
  - Mi a mű alaptémája/problémája? (Pl. szerelem, árulás, társadalmi konfliktus stb.)
3. **Szerkezet:**
  - **Expozíció (Bevezetés):** Hol? Mikor? Kik a szereplők? Mi az alaphelyzet?
  - **Bonyodalom (Konfliktus):** Mi indítja el a cselekményt?
  - **Kibontakozás:** Hogyan fejlődik a cselekmény? Milyen események követik egymást?
  - **Tetőpont (Klimax):** A feszültség csúcspontja.
  - **Megoldás (Befejezés):** Hogyan zárul a történet? (Lehet nyitott, zárt, tragikus, komikus stb.)
4. **Szereplők és jellemzés:**
  - Ki a főszereplő? Kik a mellékszereplők?
  - Milyen a viszonyuk?
  - **Jellemzés módja:** Hogyan ismerjük meg őket?
    - *Közvetlen (direkt):* Az író vagy más szereplő mondja el, milyenek.
    - *Közvetett (indirekt):* A tetteikből, beszédükből, gondolataikból, környezetükből következtetünk a jellemükre.
5. **Tér és idő (Kronotoposz):**
  - **Helyszín(ek):** Hol játszódik? Valós vagy fiktív? Van-e szimbolikus jelentése? (Pl. falu vs. város)
  - **Idő:** Mikor játszódik? Mennyi ideig tart a cselekmény? (Pár óra? Évek?)
6. **Elbeszélő (Narrátor):**
  - Ki meséli el a történetet?
  - **E/1 (Én-elbeszélő):** A történet egyik szereplője. (Szubjektív)
  - **E/3 (Ő-elbeszélő):** Kívülálló.
    - *Mindentudó elbeszélő:* Bele lát a szereplők fejébe, tudja a múltat és a jövőt.
    - *Korlátozott nézőpontú:* Csak azt mondja el, amit lát vagy amit egy szereplő tud.
7. **Stílus és nyelvhasználat:**
  - Milyen az író stílusa? (Pl. humoros, ironikus, komor, részletező).
  - Jellemző stílusesszközök (metafora, hasonlat, megszemélyesítés).
  - Milyen a nyelvezet? (Archaikus, népies, szleng stb.)
8. **Összegzés (Értelmezés, üzenet):**

- Mi a novella fő mondanivalója, üzenete?
- Milyen kérdéseket vet fel?
- Hogyan kapcsolódik a cím az egész műhöz?

III. Tesztkérdések (Önellenőrzés)

Itt vannak kérdések a fenti, bővített jegyzet alapján. Próbáld megválaszolni őket, a megoldásokat a kérdések alatt találod!

A. Párosítás (Szerző - Mű)

- 7. Kölcsey Ferenc
- 8. Zrínyi Miklós
- 9. Petőfi Sándor
- 10. Jókai Mór
- 11. Csokonai Vitéz Mihály
- 12. Katona József
- 13. Berzsenyi Dániel
- A. *Az arany ember*
- B. *Szigeti veszedelem*
- C. *Dorottya...*
- D. *Parainesis Kölcsey Kálmánhoz*
- E. *János vitéz*
- F. *A közelítő tél*
- G. *Bánk bán*

B. Villámkérdések (Ki? Mi? Mikor?)

1. Ki írta *A walesi bárdok* című balladát?
2. Melyik stílusirányzathoz soroljuk elsősorban Mikszáth Kálmánt?
3. Mi a műfaja a *Csongor és Tündének*?
4. Mikor és hol született Petőfi Sándor?
5. Melyik a legrégebbi, teljes egészében fennmaradt magyar nyelvű szövegemlékünk?
6. Mi Balassi Bálint három fő költészeti témaköre (a ciklusai alapján)?
7. Mi a műfaja *Az ember tragédiájának*?

C. Memoriter-felismerés

1. "Hazádnak rendületlenül / Légy híve, oh magyar..." - Ki írta és mi a mű címe?
2. "Ég a napmelegtől a kopár szík sarja..." - Ki írta és mi a mű címe?
3. "Látjátok feleim, szümtükkel, mik vogymuk..." - Mi a mű címe?
4. "Talpra magyar, hí a haza!..." - Ki írta és mi a mű címe?
5. "Hervad már ligetünk, s díszei hullanak..." - Ki írta és mi a mű címe?
6. "Mondottam, ember: küzdj és bízva bízzál!" - Ki írta és mi a mű címe?

D. Novellaelemzés (Rövid válasz)

1. Nevez meg legalább 4 fő szempontot, amit egy novellaelemzés során vizsgálni kell!
2. Mit jelent a "mindentudó elbeszélő"?

Megoldókulcs

A. Párosítás

1-D, 2-B, 3-E, 4-A, 5-C, 6-G, 7-F

B. Villámkérdések

1. Arany János
2. Realizmus (romantikus elemekkel)
3. Drámai költemény / tündérvjáték
4. 1823, Kiskőrös
5. Halotti Beszéd és Könyörgés
6. Istenes versek, szerelmes versek (Júlia-ciklus), vitézi énekek
7. Drámai költemény / emberiségköltemény

C. Memoriter-felismerés

1. Vörösmarty Mihály: *Szózat*
2. Arany János: *Toldi* (Előhang)
3. *Halotti Beszéd és Könyörgés*
4. Petőfi Sándor: *Nemzeti dal*
5. Berzsenyi Dániel: *A közelítő tél*
6. Madách Imre: *Az ember tragédiája* (Az Úr szavai)

D. Novellaelemzés

1. Pl.: Szerkezet, Szereplők/Jellemzés, Tér és idő, Elbeszélő, Stílus, Cím/Téma. (A II. fejezet bármelyik 4 alpontja helyes.)
2. Olyan E/3-as (külső) elbeszélő, aki mindent tud a szereplőkről: ismeri a múltjukat, jövőjüket, és belelát a gondolataikba, érzéseikbe.